

Kök, bir sözcüğün parçalanamayan, anlamlı, en küçük ve sonraki ile bağlantılı parçasıdır. Sözcüğün kökü bulunurken sondan başa doğru ekler atılır; kalan bölüm, o sözcüğün köküdür.

Örnek(ler)

uçaklarımızdan » **uç** -ak-lar-ı-mız-dan
kök

Örnekte de görüldüğü gibi, atabildiğimiz her tüm ekleri attıktan sonra geriye kalan, daha fazla parçalanamayan ve sonraki bölümü ile bağlantılı olan "uç-", bu sözcüğün köküdür.

Kökün Özellikleri

1. Kök, sözcüğün başında bulunur ve kökü bulmak için sondan başa doğru ilerlenir.

2. Kök, ek alırken yapısal değişikliğe uğramaz.

İstisna > Yönelme eki alan I. ve II. tekil kişi adları ünlü değişimine uğrar:
ben + e -> bana sen + e -> sana

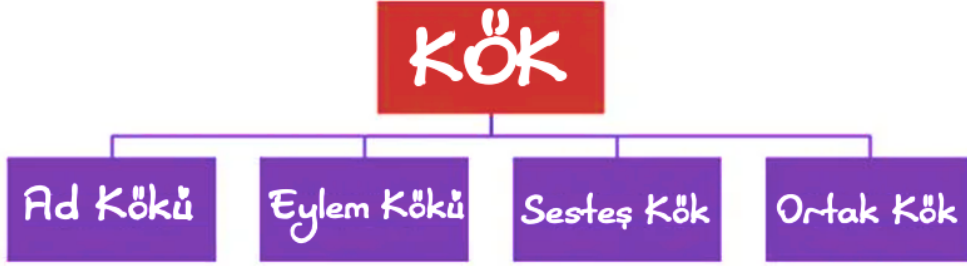
3. Kök, sözcüğün bütünüyle anlam ilişkisi taşımaktadır.

Örnek(ler)

» balkon dakiler kök	» paragraf taki kök	» yansı malarına kök
» kelime lerden kök	» sarat çılarımızdan kök	» dünya mızdan kök

Bu sözcükleri incelediğimizde anlamlı en küçük parçanın "bal", "para", "yan", "kel", "sar" ve "dün" sözcükleri olduğunu görüyoruz. Ancak bu sözcükler sözcüğün bütünüyle anlam ilişkisi taşımadığı için bunlar sözcüğün kökü olamaz.

> Kökler, isim kökü, fiil kökü, sestek kök ve ortak kök olmak üzere dörde ayrılır:

1. Ad (İsim) Kökleri

Bir varlığı, kavramı anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan sözcüklerdir.

Örnek(ler)

» cam, kalem, göz, ceket, kıl, o, masa, siz, sol, yol, araba, kitap...

» "içindekiler" sözcüğünün anlamlı en küçük parçası "iç" sözcüğüdür. Ancak burada bahsedilen içmek eylemi değil, dış sözcüğünün zıddı olan bir şeyin içidir. Bu nedenle "içindekiler" sözcüğünün kökü "ad" köküdür.

> Ad kökleri "-mak / -mek" mastar ekini almazlar.

Örnek(ler)

"zorluklarından" sözcüğünün anlamlı en küçük parçası yani kökü "zor" sözcüğüdür.

"zor" sözcüğüne "-mek" veya "-mak" eklerinden birini getiremeyiz. Bu nedenle "kalem" sözcüğü ad köküdür.

> Yansıma kökler de ad köküdür.

Örnek(ler)

pat, çat, küt, şır, hor, hız, zır, pır...

2. Fiil (Eylem) Kökleri

Hareket, iş, oluş veya durum bildiren köklere **eylem kökü** denir.

İPUCU Bir sözcüğün kökünün isim kökü mü fiil kökü mü olduğunu bulmanın en kolay yolu sözcüğün köküne "-mak / -mek" mastar eki getirip denemektir.

Örnek(ler)

- » ağla-, at-, koş-, yürü-, gel-, kal-, kalk-, yaz-, süz-...
- » "sarılmamaktadır" sözcüğünün kökü "sar" dir. "Sar" sözcüğüne "-mak" ekini getirdiğimizde "sarmak" olur. Mastar eki getirdiğimizde anlamlı bir sözcük elde edebildiğimiz için "sar-" eylem köküdür ve "sarılmamak" sözcüğünün kökünün türü eylemdir.
- » "görgüszülük" sözcüğünün kökü olan "gör" sözcüğü "-mak" eki alarak "görmek" olabilir. Bu nedenle "görgüszülük" sözcüğünün kökünün türü eylemdir.

Örnek(ler)

- » "gözlük" → kökü "göz" dür → mastar eki eklersek "gözmek" olur → "gözmek" sözcüğü anlamsız olduğu için "göz" isim köküdür.
- "geçit" → kökü "geç" tir → mastar eki eklersek "geçmek" olur → "geçmek" sözcüğü anlamlı olduğu için "geç" fiil köküdür.

Yalnız bunu yaparken aşağıda anlatacağımız sesteş ve ortak kök özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

3. Sesteş Kökler

Yazılışları yarı sesleri aynı olmasına rağmen anlamları ve türleri farklı olan köklere **sesteş kök** denir.

Örnek(ler)

» Bahçeye büyük bir çukur kazın.

cümlesindeki "kazın" sözcüğünün kökünü incelediğimizde kökün mastar eki alabildiğini görüyoruz. Bu nedenle sözcüğün kökü fiildir.

» Hayvanat bahçesindeki kaz elini ısırması.

Burada ise yukarıda fiil kökü olarak kullanılan "kaz" sözcüğünün isim kökü olarak kullanıldığını görüyoruz. Çünkü burada sözü edilen kümes hayvanı olan kazdır.

UYARI Sesteş kökler arasında anlam ilişkisi bulunmaz.

SESTEŞ KÖK		İSİM		FİİL	
göl	→	göl	çiçek, bitki	göl-	gölmek
yaz	→	yaz	mevsim adı	yaz-	yazı yazmak
kan	→	kan	damarlarımızdaki kırmızı sıvı	kan-	ıranmak
var	→	var	mevcut, bulunan	var-	ulaşmak
		ARALARINDA ANLAM İLGİSİ YOK			

4. Ortak Kökler

Hem isim hem de fiil olarak kullanılabilen köklere ortak kök denir. Ortak kökler arasında anlam ilişkisi vardır.

ORTAK KÖK		İSİM	FİİL
göç	→	göç	göç-
tat	→	tat	tat-
şiş	→	şiş	şiş-
boya	→	boya	boya-
		ARALARINDA ANLAM İLGİSİ VAR	

Sesteş kök ile ortak kök arasındaki fark: Sesteş kökler arasında anlam ilişkisi bulunmazken ortak kökler arasında belirgin bir anlam ilişkisi vardır.